

60-årsjubileum på Nyköpingshus**Spelmansfest
i dagarna två**

— Vi hoppas på en trivsamt stämma med massor av musik, säger kvartetten Ellert Skog, Eva Thunér Ohlsson, Arne Blomberg och spelmansförbundets ordförande, Sören Olsson.

Södermanlands Spelmansförbund — det äldsta i Sverige — fyller 60 år. Det ska firas i dagarna två. I dag lördag blir det en förstämma, en kombinerad spel- och dansträff. Jubileumsstämman, med massor av musik, äger rum på söndag. Det är ett samarangemang mellan Spelmansförbundet, Södermanlands Museum och Nyköpings kommun. Därmed också sagt, att man ska hålla till på Nyköpingshus. Stämman ingår i den omfattande programverksamheten kring utställningen Trollfiol och Syndaskrynkla i konsthallen där sörmländsk folkmusik under 300 år speglas.

Spelmansstämmorna i Nyköping har inte kommit tätt, men den första stämman i Sörmland som hölls sedan förbundet bildats för 60 år sedan anordnades i residensstaden.

— I Nyköping har vi också haft stämmor i samband med att förbundet firade 40- och 50-årsjubileum, säger Arne Blomberg, som är en av de ansvariga för årets jubileumsstämma. I fortsättningen räknar vi med att

stämmorna i Nyköping ska komma tätare.

30 vid starten

Södermanlands Spelmansförbunds vagna stod i Malmköping. Initiativet togs av redaktör Ernst Granhammar, samma man som även låg bakom bildandet av Svenska Ungdomsringen och Sveriges Fiolbygggarförbund.

— Det var vid midsommartinget i Malmköping 1925 som landets första organisation för spelmän bildades, berättar Arne Blomberg.

— Då var det ett 30-tal spelmän och andra för den svenska, speciellt den sörmländska, folkmusiken intresserade personer som beslöt att bilda förbundet. Även riksspelmannen Jon-Erik Öst hade sitt finger med i spelet. Vid den tidpunkten reste han runt i landet och uppmanade till sammanslutningar.

— Intresset för den del av vår egen kulturhistoria som den sörmländska musiken och dansen utgör är ständigt stigande.

— Spelmansförbundet har idag 700 medlemmar — huvuddelen givetvis från landskapet Sörmland men mellan 200 och 300 bor i andra delar av vårt land och en handfull i våra grannländer och USA.

Tusentals uppteckningar

Det allmänheten mest märker av Sörmlands spelmansförbund är de olika spelmansstämmorna, men ett stort arbete märks inte så mycket utåt.

— En hel del av spelmansförbundets övriga verksam-

het, uppteckning av folkmusikaliskt material, utgivning och utbildning, handlar om att samla och sprida kunskap om vårt lands folkmusikaliska liv, säger Arne Blomberg.

— Redan vid spelmansförbundets första styrelsemöte 1925 diskuterades inrättandet av ett arkiv för spelmansmusik.

— Detta har kommit att växa kraftigt under de 60 åren och innehåller idag åtskilliga tusen sörmländska låttuppteckningar, spelmans- och klockarnotböcker, inspelningar och så vidare.

Många i allspelet

Allt tyder på att det blir hundratalet spelmän på scen när det drar ihop sig till jubileumsstämman allspel.

Nu ska ingen tro att det bara blir fioler. Man räknar även med ett stort inslag av nyckelharpor, någon klarinett och till och med något "syndaskrynkla".

— En gång i tiden var det en klar skiljelinje mellan instrument som accepterades, säger Arne Blomberg. Dragspelet var inte godkänt, men nu vet jag att det kommer flera med durspel till stämman. På något sätt blev Wapperstallasse, Gustav Larsson, banbrytare. Han hanterade sitt instrument på ett sätt som omvände de flesta tvivlare.

Naturligtvis blir det också en del andra instrument som finns med när sörmlänningarna 60-årsjubilerar på söndag.

CARL-GUSTAF OHLSSON

En stämman som sent ska glömmas

Södermanlands spelmansförbunds jubileumstämman i Nyköping kan läggas till handlingarna som en värdig tillställning, som sent ska glömmas. Lördagens förstämman blev en norrländsk hyllning i ord och ton på äkta dialekt. För den svarade mästerspelmännen Thomas Andersson – en äkta burträskare – samt bröderna Mats och Ulf Andersson med rötterna starkt förankrade i Jämtland.

Några hundra meter från Nyköpingshus och Kungssalen ligger Sörmlands museum. Där pågår, som vi tidigare omtalat, utställningen "Trollfiol och syndaskrynkla".

Trollfiol blev också något av adelsmärke när de tre mästerspelmännen lät stråktaget leka över strängarna. Kungssalens alla vrår fylldes av trolska toner, som för övrigt också droppade ner utför de slitna tegelstenstrapporna.

Från de öppna fönstren ringlade tonflötorna ut och blandades med vattnet i Nyköpingsån. Ingen hade blivit förvånad om de upptäckt Näcken ute i den strida strömmen.

"Di lärde säj spela å Näcken, sa di. Di skulle gå tre torsdagskvällar efter varann å sitta under e bro å lära säj. Di blev så styva såna där så di kunde spela hur di ville å hur mycket som helst. Att di spela Näckens polska, då ha ja hört tals på. Då vart di ju så dana, så di fick lov å ta fioln från dom för di måtte inte sluta annars. Då va själva Hin Håken, di skylde för allt sänt där."

□ Allvar och fest

Ja, citat, som är hämtat ur "Trollfiol och syndaskrynkla" och ursprungligen en uppteckning från Bällinge samt bevarad i Dialekt- och folkminnesarkivet, Uppsala, 2897:7, kan mycket väl tillämpas den här gången.

Låtarna som de "tre Anderssons" spelade blev en ut-

Spelmansförbundets ordförande, Sören Olsson, Strängnäs, spelade upp till en stunds dans i Gästabudssalen tillsammans med Bernt Ohlsson och Anita Hedlund, Malmabygdens B-lag.

präglad tolkning av den norrländska dialekten. Där speglades livets allvar och fest. Flera av de gamla välkända spelmännen långt däruppe i norr hade genom hårt arbete i skogen stela fingrar, men ändå hade de något viktigt att meddela med sin musik. Dialekten var olika i älvdalarna, men gemensamt för dem alla var att de var virtuoser.

Från Burträsk i Västerboten – där Thomas Andersson hör hemma – bar det av söderut till Jämtland och då var det bröderna Ulf och Mats Andersson som greppade sina instrument.

Även där finns det stolta spelmanstraditioner. Inom landskapets hank och stör har det funnits många som lärt sig spela av Näcken. Andra hade trollfioler byggda av speciella träslag. Kanske till och med av "döben", det vill säga ben från en avliden människa.

Gemensamt för dem alla var att spela, det kunde de. Ulf och Mats Andersson är två som fört spelmanstraditionen vidare.

□ I Wetter-anda

Gustaf Wetter är en av de sörmländska spelmän som aldrig kommer att glömmas.

Det var också han som på sin tid införde att man skulle ha gästspelmän vid särskilt högtidliga tillfällen.

De sörmländska spelmännens 60-årsjubileum kunde inte ha fått en värdigare upptakt, betonade förbundets vice ordförande, Christina Frohm, där hon avtackade de tre mästerspelmännen från Norrland.

Söndagens jubileumstämman gick i traditionell stil. Den började, som sig bär, med allspel, och fortsatte med massor av musik som framfördes av grupper från i huvudsak Sörmland.

Naturligtvis var det många av de sörmländska spelmännen från äldre tider som fick sina låtar spelade. Ingen av de cirka 30, som var med 1925 och bildade Sörmlands spelmansförbund, finns med längre, men deras barn och barnbarn för spelmanstraditionen vidare.

Spelmansmusiken i Sörmland lär aldrig ha varit starkare än vad den är för tillfället, men det har varit svåra år för den svenska folkmusiken. I Sörmland har man nu siktet

inställt på år 1995 då det är dags att fira de 70.

CARL-GUSTAF OHLSSON

Est: Lohme - Kurier 85-08-05